

1766 Objasnienie spraw barlańskich.

1766

Wpisywany

OBIASNIENIE

SPRAW KURLANDZKICH

Tak się Nayiaśnieyszey Rzeczypospolitey Polskiej, intereffować podobało do Spraw Kurlandzkich, że chociaż o nayniezczęśliwym teraznieyszym Ich Stanie, Sąd Jego Królewskiej Mości *Relationum propriarum* roztrząśnienie wziął przedsię, iż y na Seymiki przed Seymowe, wiadomość onych iest prześlana. Poznać raczy też Nayiaśnieyszza Rzeczpospolita iak mało Prawa nowego, przez Konstytucyą Roku 1764 o utrzymaniu *Pastorum*, Praw fundamentalnych, Przywileiów, y Prerogatyw, Urodzoney Szlachty Xięstwa Kurlandzkiego stanowionego, baczności było od Jaśnie Wielmożnego E. J. de Biron, ktòrego Nayiaśnieyszza Rzeczpospolita, też samą Konstytucyą za Xiążęcia Kurlandzkiego postanowiła. Równie obaczy, Urodzoną Szlachtę Kurlandzką do tego przymuszoną, że J. W. Xcia E. J. de Biron, według

A

dług

dług pomienioney Konstytucyi Roku 1764 do Sądow Jego Królewskey Mci *Relationum propriarum* o wzruszenie Praw, y Przywilejow swoich zapozwała.

Na uniknienie, przeciwko sobie prawnie intentowaney Sprawy, J. W. Xiążę E. J. de Biron, ani szkod nadgrodzić, ani wyzutyeh Szlachtę z Possessyi Dobr, y Urzędow przywrocić, ani naruszoną wolność ocalić stara się, ale ekuzowanym bydź się rozumie, iakoby go do wykonania tego wyzucia, ni by potrzeba przyciskała.

To zaś przywodzenie iak iest dalekie od prawdy? następujące krótkie objaśnienie.

Prożnoby było ponawiać, iako tenże Jaśnie Wielm: Xżę po długim sekwestrze swoim uwolniony, wszedł do Kurlandyi d. 22. Stycznia Roku 1763. y tam Rządy y wszystkie dochody Xiążęce, władzą swoją prywatną. y gwałtownym sposobem objął. Konstytucya zaś Seymu *Convocationis* Roku 1764 opiewa, że J. W. Xżę de Biron, Roku 1739 nie w własney Osobie, ale przeciwko wyraźnemu Prawu Konstytucyi 1683 przez Plenipotentą przysięę wierności *Supremo Et Directo Domino* wykonał; Zkąd pokazuje się że Jego pierwsza Inwestytura była nieprawna, ani Mu też przeto od Obywatelow Kurlandzkich na ow czas oddane było homagium, ani wprzod, iako przez ostatnią Konstytucyą 1764 za prawego Xiążęcia Kurlandzkiego był deklarowany; y dla tego niemający Prawa zupełnego, poki przez wspomnioną Konstytucyą 1764 za Xiążęcia Kurlandzkiego deklarowany nie był, niegodziło Mu się własną gwałtowną Władzą Xięstwa tego Possessyi przywłaszczuć, ani Zgromadzenia Prowincyałnego (iako uczynił) w owym Roku 1763 nakazywać, na którym Jemu tylko (przyiająca częśćka Szlachty, przytomna była, y homagium oświadczyła. Wielu zaś inney Szlachty dobrze osiadley, według wyraźnych Roskazow Królewskich, y na-

pomnienia Jchmościow Senatorow od J.K.Mci do Kurlandyi delegowanych, od takowego Zgromadzenia wstrzymali się. Ażeby jednak J. W. Xiążę wszystkie Szlachtę do posłuszeństwa y oddania sobie homagium przymusił, gwałtownych zażywał sposobow, iako się to niżej pokaże.

Nalegał Xiążę na Ur: ab Howen Landhoffmeistera Naywyższego Konfiliarza, y na UU: Starostow, Kurlandzkich ażeby zaraz deklarowali się pod Imieniem Jego Sądy odprawić. Ci Urzędnicy znaiący się Przysięgą wierności y posłuszeństwa *Supremo & Directo Domino* obowiązanemi, a dla zaślzłych Roskazow Kròlewskich, y Jchmościow Senatorow na ow czas w Mitawie przytomnych, tudzież dla *Resultatum Senatús Consilii*, d. 7. Marca tegoż Roku 1763 nie mogli się ieszcze do Xiążęcey Woli stosować, dla czego o kròtkie przedłużenie, tylko do następującego w Kròlestwie Seymu extraordinarynego przez wspomniane *Senatús Consilium* naznaczonego, upraszali. Takowego przedłużenia Xiążę nie tylko im nie pozwolił, ale owszem z częstką przywiązaną do siebie Szlachty *in Laudo putativo*, d. 19 Lipca tegoż Roku 1763 oczywiscie przeciwko Sfowi 7. *Formula Regiminis* postanowił: że ieżeli przeciwni Urzędnicy w Xięstwie nieprzytomni, w czasie ośmiu tygodni, a przytomni w Czterech, do Jego woli stosować się nie zechcą, Ich Urzędy innym odda. Jakoż po wyszłym tym czasie, to *Conclusum illegale* dopełnił, gdy Ur: Oberburgabiego ab Offenberga, iako Landhoffmeistera y nowych Starostow ze wszystkimi onych dochodami postanowił, a prawych Urzędników, niepozwaných, niewysłuchanych, y żadnym Sądem nieprzekonanych z tychże Urzędow publicznych wyzuł.

Jest warowano *in Formula Regiminis Spho* 27. która wieku istego powinna być waloru, że przeciwko niej, na publicz-

nych Zgromadzeniach nie stanowiąc nie należy; Aże wspomniane *Conclusum in Laudo illegali*, o wyzutey bez Sądu Szlachcie, jest wyraźnie *contra Formulam Regiminis*, więc według samego Prawa jest nieważne, y nikczemne.

W tymże nieprawym *Laudum* y iego *Conclusum*, przeciwno iawney prawdzie zadano wyzutym Urzędnikom, iakoby Sądy odprawiać omieszkiwali, który zarzut iako się z prawdą nie zgadza, tak *contrarium* dowiedziono y dostatecznie wyprobowano być może.

Sądy Naywyższe Nadworne Kurlandzkie *secundum Formulam Regiminis*, co Rok dwa razy sędzić się powinny, to jest około Święta Trzech Królów, y SS. Troycy, ale te wprzody z Ambon w Kościołach, y przez Edykta tym końcem drukowane, a na mieyscach publicznych przybite, ogłoszone być powinny. Jeżeli tedy J. W. Xiążę E. J. de Biron, za przyściem swoim do Kurlandyi, dowierzał sobie na ow czas, niżeli przez Konstytucye Koronne 1764 za Xcia Kurlandzkiego deklarowany był, prawną mieć do tego Xięstwa Jurisdykcyą? powinien był koniecznie te Sądy Nadworne po Święcie SS. Troycy w owymże Roku przypadać mające, sposobem wyżej rzeczonym publikować; Ale że Sądy przerzeczone ani publikowane były, ani dla tego sędzić się mogły, [co jest iawnno] iednakże J. W. Xżę Ur: Landhoffmeistera ab Howen tegoż Roku 1763 iakoby na tych Sądach agitujących się nie był przytomny, nie zapozwanego, y żadnym Sądem nieprzekonanego, z Urzędu publicznego zrzucił.

Gdy się odprawiają w Kurlandyi Sądy Nadworne, niższe po Starostwach sędzić się nie mogą, dla niedostarczących Patronów, którzy w Sądach Nadwornych stawiają, y dla tego po Starostwach co Rok, raz tylko, rzadko kiedy dwa razy ledwie sędzić się mogą; lub iaka liczba spraw potrzeba wyciąga.

dnia 22. Stycznia Roku 1763 do Kurlandyi, wszyscy Starostowie potym wyzuci, Sądy swoje odprawiali, y powianiby byli w Jesiennym czasie Roku 1763 znowu sądzić, ale już na ow czas, to jest d. 19 Lipca tegoż Roku, owe bezprawne *Conclusum*, o wyzuciu Szlachty z Urzędów publicznych, przez Xiążęcia dopełnione było.

Oddalenie od Urzędów publicznych, sprawuie zelżywość Honoru, a w sprawach tyczących się Honoru, Appellacya do J. K. Mci, Urodzoney Szlachcie przynależy. Ponieważ tedy J. W. Xżę przerzeczoną Szlachtę bez Sądu z Urzędów publicznych wyznał, onymże wszelki sposob założenia Appellacyi do J. K. Mci odiał, więc oczywista, że takim postępkim, zgwałcone są Prawa *Supremi & Directi Domini*.

Wszakże wiadomo, że J. W. niegdy Wilhelm Kurlandyi Xiążę, który z zacney y dawney Familii Kettlerowskiej pcehodzący, dla odmowioney Szlachcie do J. K. Mci Appellacyi, y innych przyczyn, przez Dekret Sądown J. K. Mci *Relationum propriarum* Roku 1616 à *Feudo* odpadł.

Jaśnie W. Xżę tegoż Roku 1763 wielu Szlachtę Dobra Stołowe za Kontraktami *bona fide & iusto titulo* do pewnych lat trzymającą przed wyiściem czasu w Kontraktach opisanego, y bez obwieśzczenia onych, z wielką szkodą z takowey wyznał Possessyi, przyciskając Ich do oddania dawnych, a przyięcia nowych pod Jego Imieniem Kontraktow. Za zaś na ow czas, niegdy Nayiaśnieyszy Król August III. J. W. E. J. de Biron, za prawego Xiążęcia Kurlandyi nieuznawał, y dla tego wielka była wątpliwość, czyli Tenże Xiążę przy Possessyi Xięstwa Kurlandzkiego, którą własną mocą y gwałtownym sposobem obiał, mogłby być zachowany, dla czego Taż Szlachta dawne Kontrakty oddawać, a

nowe przyimować, wzbraniała się, iednakże Arędę na Terminię według Kontraktow swoich wypłaconą, drugi raz płacić, y wszystkie Kondyeye Kontraktowe wypełnić, na ostatek przez przyślanych Kommissarzow Xiążęcych na odebranie Dobr, y wyzucia z Possessyi, przymuszeni byli. Niemogąc tedy władzy Xżęcey oprzeć się iednakowoż [ponieważ niektórzy w Dobrach tych Zboża, Bydła, y innych własnych rzeczy z wielką Izkodą swoją postradali] *tam in verbo quàm & facto*, to oświadczyli, że z tych Dobr Possessyi nieobwieszczeni, wygnani, y wyzuci, zostali. Co się dowodzi y Manifestem, więcey od 60 Szlachty dobrze osiadley, przed Aktami Publicznemi w Mitawie d. 5 Stycznia R. 1764 uczynionym.

Wszystkie tedy wyżey wyrażone a przez J. W. Xcia E. J. de Biron popelnione spolia, iawne są, *contra Pacta subjectionis, Privilegium Nobilitatis, Formulam Regiminis, & Decisiones Commissoriales*, które Prawa, takowe gwałty y wyzucia „ popelniać ; „ *Ducibus sub amissione Feudi, Consiliarijs Super premis, sub Confiscatione Bonorum, alijsq; gravissimis pœnis, & reliquis Personis, sub pœna infamix & Colli* ; zakazują.

J. W. Xżę E. J. de Biron, iest ; *Primus acquirens Feudi* ; dla czego nadewszystko powinien był *Supremo & Directo Domino* Przysięgę wierności, w Osobie swoiey, nie przez Plenipotentę wykonać; Ale iuż o tym wyżey dostatecznie wyraziło się, że przeciwko publicznemu Prawu Konstytucyi Roku 1683 też Przysięgę wierności Roku 1739 nie w własney Osobie, ale przez Plenipotentę wykonał;

Zaś *in Decisionibus Commissorijs Annis 1717* wyrażnemi „ słowy ustanowiono; „ *quod in eo casu, quando Princeps Fumentum fidelitatis, in propria Persona sua nondum præstiterit, Generosa Nobilitas Curlandix ab omni obedientia Principibus investitis præstari solita, absoluta sit.* ;

Tym

Tym bardziej tedy, tenże J. W. Xżę od wszelkich gwałtów, y wyzucia przeciwko wyraźney woli, *Supremi & Divi Domini* popełnionych, wstrzymać się był powinien, im bardziej na ow czas, y niżeli przez Konfytucyą R. 1764 za Xiążęcia Kurlandzkiego deklarowany był, z pierwſzey nie prawney Inweſtytury Feudalney przez Plenipotenta R. 1759 otrzymaney, Prawo nieprzyzwoite, y zgoła niedoſkonałe do Xięstwa Kurlandyi miał, y na tedy rzecz bezskuteczna zoftawała, ani też *Poſſeſſio Feudalis Curlandiae*, iuż więcey nie wakowała.

Na obronę y wymowkę popełnionego wyzucia, z ſtroiny Xiążęcey niby zaſtonę czynią, iakoby z potrzeby do tego wyzucia przymuszony był. Gdy zaś J. W. Xżę wszelką Poſſeſyą Xięstwa, y wszystkie Jego dochody, za przybyciem ſwoim do Kurlandyi zaraz opanował, ktòrego mocy oprzeć ſię nikt nie mógł. Gdy Szlachta Urzędy publiczne mająca ktòra tylko do nieiakiego czasu ſobie o Dylacyą upraſzała y nikomu z nich bez krzywdy zadawano bydź nie mogło, iakoby Sądy odbywać omięzkiwała; Y gdy Szlachtę Dobra Stołowe za Kontraktami *bona fide & juſto titulo* dzierżąca, ktòra według tychże Kontraktow Aręndę iużraz wyplaconą, drugi raz płaciła, y inne kondycye Kontraktowe wypełniła, doſyć iawnie wyprobowano ieſt, że zgoła żadney potrzeby nie było, dla ktòrey J. W. Xżę przymuszony był, przeciwko Prawom gruntownym, y Przywileiom Szlachty Kurlandzkiey, owszem przeciwko wszelkiey ſprawiedliwości, y ſuſlżnoſci, tak wielorakie wyzucia popełniać, y Szlachcie ogołoconej znaczne czynić ſzkody.

Już ſię wyżey namieniło, z iakiey przyczyny Tenże J. W. Xżę po przybyciu ſwoim do Kurlandyi, tamże Zgromadzenia Prowincyalne nakazywał, y że wiele Szlachty na tychże

tychże Zgromadzeniach, z słuźnych przyczynnie było. Kiedy zaś J. W. E. J. de Biron przez Konstytucyę Roku. 1764 za Xcia Kurlandzkiego deklarowany był, Inweſtyturę Feudalną otrzymał, y *Mandatum obedientie* J. K. Mci w Kurlandyi publikowane było, zaraz wſzytka przerzeczona Szlachta dobrze oſiadła, nie tylko na Zgromadzeniach Powiatowych ſtawiła ſię, ale owſzem na Prowincyalne od J. W. Xcia nakazane, a do dnia 5 Marca R. 1765 odłożone, ſwoich Deputatow wyſłała; Którzy dnia 20. Marca tegoż Roku, *Gravamina* Urodzoney Szlachty, *ex Conventu publico* J. W. Xciu przeſłali. W tych Grawaminach, procz innych uciążliwości, przeciwko Prawom y Przywilejom Kurlandzkim poczynionych, znajdowały ſię między niemi y popełnione wyzucia Szlachty. J. W. Xżę podług ſprawiedliwości y ſłuźności, powinien był koniecznie znieść takowe *Gravamina*, publiczne beſpieczeńſtwo zgwałcone, y wolność naruſzoną ocalić, wyzuty, z Poſſeſſyi Dobr y Urzędow przywrócić, y ſzkody im poczynione, nadgrodzić. Ale od tych rzeczy dalekim okazał ſię, y nie tylko że żadney na to nie dał odpowiedzi, owſzem z Urodz: Stanem Rycerskim na tymże Zgromadzeniu publicznym, od dalſzego traktowania rzeczy oddzielił ſię, a ſwoie mniemane niby krzywdy, przed Tronem J. K. M. rezerwował.

Z tych gwałtownych przyczyn Uro: Stan Rycerski przymuſzony był J. W. Xcia, *ſecundum Formulam Regiminis* do Sądow J. K. Mci *Relationum propriarum* zapozwać. Wzajemnie y J. W. Xżę, Ur: Szlachtę do Tychże Sądow, o wymyślone ſwoie, żadnego fundamentu niemające, mniemane iakoby krzywdy pozwał. Te ſprawy iuż na dwóch Kadencyach Sądowych, były rozważane y *—ob ſpem Compositionis inter Partes—* do przyſzley Kadencyi limitowane. A że J. W. Xżę E. J. de Biron, o takowe *Spolia*, y inne uciążliwości Szlachcie poczynione, *criminaliter*

naliter zapozwany jest; Według zaś §. 7. *Formula Regiminis* ! *Spolia sunt Crimina publica* ! przeto Szlachta Kurlandzka, iako znieważona y uciemieżona, żadney zgody Xiążęciu proponować niemoże; o Jego też nakłonieniu się do zgody ieszcze nieśltychać.

Dla długości iuż niemożna wyrazić wielorakich sposobow, któremi J. W. Xżę Szlachtę Kurlandzką zgola przyciska, y do uboſtwa y opuszczenia Oyczyzny przymuszać zamysł.

Miedzy Nayiaśnieyszą Rzeczpospolitą Polską, a Xięstwem Kurlandzkim, tak mocny jest związek [iako się o tym w rożnych Konstytucyach czyta] że te Xięstwo à *Corpore Reipublicæ* nigdy rozłączone, ani oddzielone być nie może. Ma sobie Ur. Szlachta Kurlandzka, świątobliwie obwarowany Konstytucyami Przywiley powszechny, z Ur. Szlachtą Polską, Litewską, y Pruską, ; „ *quod nemo Nobilium, nisi Jure victus, nec bonis, nec Possessionibus, nec libertate, nec vitâ, privari possit; & quod spoliati ante omnia restituendi sunt.*

Ztąd Szlachta Kurlandzka, gruntowną wsparła nadzieją że J. K. Mość z Senatorami Koronnemi, y W. X. Litt: na przyſzłych Sądach *Relationum*, przez Dekret sprawiedliwy według Prawa Kurlandzkiego przerzeczone *Gravamina* znieść, Szlachtę wyzutą zupełnie przywrócić, J. W. Xcia E. J. de Biron, za popełnione wyzucia, y inne uciążliwości, *in Panas Legum*, y do nadgrodenia wszystkich szkod, y nakładow prawnych skazać, oraz Szlachtę Kurlandzką przy Prawach, Przywileiach, Prerogatywach, y wolnościach, zachować łaskawie raczy.

Ze tedy interessa Kurlandzkie do wiadomości Stanu Rycerskiego Nayiaśnieyszey Rzeczypospolitey y na Seymiki, przed Seymowe, Wojewodztw, Ziem, y Powiatow, są

B

prze-

przeffane, o których także na blisko następującym Seymie Walnym, ma bydź traktowanie, dla tego Imieniem Szlachty Kurlandzkiej, która teraz w naywiększych zostaje oppressyach, iak nayusilnieysza do Urodzoney Szlachty Polskiej, Litewskiej y Pruskiej, ile współ-Braći, zanosi się proźba, ażeby łaskawie y dobrotliwie polecieć raczyli, Jaśnie Wielmożnym y Urodzonym Posłom swoim, którzyby na przyszłym Seymie Generalnym, o uwolnienie Szlachty Kurlandzkiej z teraznieyszych uciskow, o zachowanie y ubezpieczenie Praw y Przywilejow Teyże Szlachty, vota swoie, y Rady przykładali, y stosowali, nie zaś na szkodę Ich, y bezprawie, niedopuszczali; a na ostatek sprawę między Xiążęciem y Szlachtą Kurlandzką w Sądach J. K. Mci *Relationum proprietarum* zawieszoną, iak naylepiey sobie zaleconą mieli.

DEKLARACYA

Urodzoney Szlachty Kurlandzkiej, przeciwko fałszywym zarzutom Oneyże zadany.

AZeby Urodzoney Szlachcie podobieństwa nie były przyczytane iako strona przeciwna w swoim opifaniu Sprawy wymyśliła, do teyże Sprawy, wdawania się, y profekucyi oney *in puncto spoli* unikania; dla tego Imieniem Urodzoney Szlach y oświadcza się, y iawnie pokazuje, że Teyże Urodzoney Szlachty *in prosecutione* Sprawy Swoiey, nie infza jest intencya, tylko otrzymania przez Sprawiedliwość, y Łaskawość J. K. Mci przywrocenia y utrzymania Praw, Przywilejow Swoich y Wolności, Przodkow ich krwią nabytey,

bytey, a przez *Paſta Subjectionis*, dawnieyſze Prawa; y nowe Konſtytucye Roku 1764 oſtrzeżoney, y obwarowaney. Do których takżę ſtoſule ſię Deklaracya, Imieniem Nayiaſnieyſzey Imperatorskjej Mci caley Roſſyi przez Swego Miniſtra, tymżę Xięſtwom uczyniona. Nie zniefie tego Nayiaſnieyſza Imperatorska Mość, ażeby iaka odmiana, albo bezprawie dziać ſię miało, przerzeczonym Prawom, Przywilejom, y Prerogatywom Urodzoney Szlachty.

Ani racye *Status*, ani opaczne Rady, ani chciwość zysku, poruſzyły Urodzony Stan Rycerſki, przeciwko teraźnieyſzemu J. W. Xiążęciu, ale ſzczegulna Prawo ſwoich obrona, y Wolności, która każdemu nad życie naydrożſza. Ani do tego właſney mocy, odmianę Stanu w tych Xięſtwach czynić; Jeżeliby bowiem tak było! bez wątpienia Takiegoby Sobie Xiążęcia obierał, któregoby kochał. Miłość zaś ani gwałtami, ani ogołoceniem, ani uciążliwościami, iednana bydź może. Doſwiadcza tego tym czaſem Urodzoną Szlachta, że inweſtyowanemu Xiążęciu poſlušną bydź powinna, ale nie inaczey, iako bez naruſzenia Praw, Przywilejow, na których utrzymanie, o Sprawiedliwość, y Łaskawość J. K. Mci ſupplikować iak naypokorniey nie przeſtanie.

Gdy Urodzony Stan Rycerſki przywrocenia wyzutych ſzuka, nie tym umyſlem czyni to, ażeby niewolą ſciągał, ale że w tym przywroceniu Wolności, beſpieczeńſtwo zoſtaie, owſzem wolności fundament ieſt, że nikt, tylko Prawem przekonany, ani z życia ani z Dobr, ani z Urzędow, ani Wolności, ogołocony bydź może. W tey Szlachta Kurlandzka Urodzeni, w tey uſtanowieni ſą, y w tey umierać pragną.

Dla tego Urodzona Szlachta, która iuż w takim ieſt uciemiężeniu, w iakim przedtym nigdy nie była, nic inſzego zamyſła, y za koniec ma, iako żeby pod Naymocnieyſzą Obroną

broną J. K. Mści. y Nayaśniefzhey Rzeczypōspolitey, *circā*
Paĉta Prumocva ſubjeĉtionis, Privilegia Nobilitatis, Decisiones
Comiſſoriales. Et circā Formulam Regiminis, daley zachowana
była; y aby wſzytko to, co z uymą tychże Praw ſtało ſię,
zniefione, a wſzyſcy wyzuci zupełnie przywroceni zoſtali,
y do pierſzego obrębu przywiedzione, było.

Urodzona Szlachta Kurlandzka, ktōra do ſtateczney
wiernoſci, y czynienia poſtawionego poſluſzeñstwa, Naywyż-
szemu Panu Swemu, ieſt obowiążana, mocną ma ufnōść, że
przez J. K. Moſci Pana Miłōſciwego Sprawiedliwoſć, Pro-
tekcją, y Obronę, przy wyżey przywiedzionych Prawach,
y Przywilejach ſwoich, zachowana będzie.

w Warszawie
Dnia 28 Lipca
1766.

Otto Krzyſztof ab Howen Miniſter
Stanu Elektorskiego Saſkiego, Land-
hoffmeiſter, y Konſil'arz Naywyższy.
Urodzonego Stanu Rycerskiego Xięſtwa
Kurlandyi y Semigalii Plenipotent
Delegowany.

X

XVIII-2-1291